

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

Συνεκδικαζόμενες Υποθ. Αρ. 6360/2013, 6361/2013,
6362/2013, 38/2015

18 Φεβρουαρίου 2019

[Μ. ΚΑΛΛΙΓΕΡΟΥ, ΠΔΔ.]

Αναφορικά με το άρθρο 1^Α, 23, 24, 26, 28 και 146 του Συντάγματος

Υπόθεση Αρ. 6360/2013

Μεταξύ:

-

XXXXXX ΛΑΜΠΡΟΥ

Αιτητή,

-ΚΑΙ-

ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΜΕΣΩ

1. ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

2. ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΟΓΙΣΤΗ

Καθ' ων η αίτηση.

.....

-

-

-

Υπόθεση αρ. 6361/2013

-

Μεταξύ:

XXXXXX ΦΛΟΥΡΕΝΤΖΟΣ

Αιτητή,

-ΚΑΙ-

ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΜΕΣΩ
1. ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
2. ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΟΓΙΣΤΗ

Καθ' ων η αίτηση.

.....

Υπόθεση αρ. 6362/2013

Μεταξύ:

XXXXXX ΠΑΜΠΑΚΑΣ

Αιτητή,

-ΚΑΙ-

ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΜΕΣΩ
1. ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
2. ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΟΓΙΣΤΗ

Καθ' ων η αίτηση.

.....

Υπόθεση αρ. 38/2015

Μεταξύ:

XXXXXX ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

Αιτητή,

-ΚΑΙ-

ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΜΕΣΩ
1. ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
2. ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΟΓΙΣΤΗ

Καθ' ων η αίτηση.

Γ. Χατζηπέτρου, για τους αιτητές

Ε. Συμεωνίδου (κα), Δικηγόρος της Δημοκρατίας Α΄, για τους καθ' ων η αίτηση

Α Π Ο Φ Α Σ Η

-

Μ. Καλλιγέρου, ΠΔΔ.: Οι αιτητές στις προσφυγές αρ. 6360/13, 6361/2013, 6362/2013 και 38/2015, οι οποίες συνεκδικάστηκαν με σχετικό διάταγμα του Δικαστηρίου, λόγω κοινών νομικών ισχυρισμών αλλά και επίδικων θεμάτων, αιτούνται απόφασης του Δικαστηρίου ότι οι αντίστοιχες αποφάσεις των καθ' ων η αίτηση, οι οποίες τους κοινοποιήθηκαν με ξεχωριστές για τον καθ' ένα από αυτούς επιστολές του Γενικού Λογιστηρίου της Κυπριακής Δημοκρατίας και με τις οποίες οι καθ' ων η αίτηση εφάρμοσαν τις πρόνοιες του άρθρου 7 του περί Συνταξιοδοτικών Ωφελημάτων Κρατικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων του Ευρύτερου Δημόσιου Τομέα περιλαμβανομένων και των Αρχών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Διατάξεις Γενικής Εφαρμογής) Νόμου του 2012 (216(I)/2012) και δυνάμει του οποίου το εφάπαξ ποσό το οποίο δικαιούνται να λάβουν κατά την αφυπηρέτηση τους μειώθηκε αντίστοιχα για τον καθ' ένα από αυτούς κατά €4.086,29, €4.222,90, €4.178,20 και €7.228,15, είναι παράνομες και/ή άκυρες και/ή στερούνται οποιουδήποτε εννόμου αποτελέσματος, ως στηριζόμενες σε Νόμο ο οποίος μεταξύ άλλων προσκρούει στο Σύνταγμα, στην αρχή της αναλογικότητας και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Στις διευκρινίσεις που δόθηκαν από την κα Συμεωνίδου για τους καθ' ων η αίτηση, ειδικότερα κατά το στάδιο που η υπόθεση επανανοίχθηκε για επίλυση αποριών του Δικαστηρίου σε σχέση με τα γεγονότα, η κα Συμεωνίδου εξήγησε ότι η γραπτή αγόρευσή της που υιοθετήθηκε ως είχε καταχωρηθεί σε άλλη υπόθεση, αφορούσε γενικότερα την συνταγματικότητα των Νόμων που θεσπίστηκαν με στόχο τον περιορισμό των δημόσιων δαπανών στα συνταξιοδοτικά ωφελήματα των κρατικών υπαλλήλων. Δόθηκαν ως εκ τούτου περαιτέρω διευκρινίσεις προφορικά, στην παρουσία και με την συνδρομή λειτουργού του Γενικού Λογιστηρίου.

Ο αιτητής στην προσφυγή αρ.6360/2013 διορίστηκε στη δημόσια υπηρεσία την 1/10/1975, ο αιτητής στην προσφυγή αρ. 6361/2013 την 8/11/1972, ο αιτητής στην προσφυγή αρ.6361/2013 την 16/11/1973 και ο αιτητής στην προσφυγή αρ.38/2015 την 1/9/1978.

Κατά τον διορισμό των αιτητών, ο περί Συντάξεων Νόμος (Κεφάλαιο 311) με την τροποποίηση που επήλθε το έτος 1967 με τον τροποποιητικό Νόμο 9 /67 προνοούσε για το δικαίωμα σε συνταξιοδοτικά ωφελήματα.

Από το έτος 1997 τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα των κρατικών υπαλλήλων διέπονται από τις πρόνοιες του περί Συντάξεων Νόμου, Ν.97(Ι)/97, (και όπως τροποποιήθηκε αργότερα). Το άρθρο 4 του βασικού Νόμου 97(Ι)/97, προέβλεπε για την χορήγηση σε κάθε κρατικό υπάλληλο σύνταξης και εφάπαξ ποσού, ως ακολούθως:

4.-(1) Σύνταξη, εφάπαξ ποσό ή φιλοδώρημα και άλλα ωφελήματα χορηγούνται σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος Νόμου στους κρατικούς υπαλλήλους της Κυπριακής Δημοκρατίας.

(2) Σύνταξη, εφάπαξ ποσό ή φιλοδώρημα χορηγούμενο δυνάμει του Νόμου αυτού υπολογίζεται σύμφωνα με τις πρόνοιες που ισχύουν την ημερομηνία αφυπηρέτησης του κρατικού υπαλλήλου.

Σύμφωνα με το άρθρο 8 του περί Συντάξεων Νόμου (Ν.97(Ι)/97), σε κρατικό υπάλληλο που είχε συμπληρώσει πέντε ή περισσότερα έτη υπηρεσίας καταβάλλετο κατά την αφυπηρέτησή του, εκτός από ετήσια σύνταξη με βάση συντελεστή εντός οκτακοσιοστού των ετήσιων συντάξιμων απολαβών του κατά την ημερομηνία της αφυπηρέτησής του για κάθε συμπληρωμένο μήνα της συντάξιμης υπηρεσίας του, (άρθρο 8(α)), και «εφάπαξ ποσό ίσο με την ετήσια σύνταξη πολλαπλασιαζόμενη επί δεκατέσσερα και διαιρούμενου του ποσού που προκύπτει δια τρία».

Με τον Τροποποιητικό του πιο πάνω Νόμου, Νόμο αρ. 69(Ι)/2005, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ την 1/7/2005, προστέθηκε η πιο κάτω επιφύλαξη στο άρθρο 8 του βασικού νόμου σε σχέση με τον τρόπο υπολογισμού του εφάπαξ, ταυτόχρονα με την σταδιακή επέκταση του ορίου ηλικίας για υποχρεωτική αφυπηρέτησης των δημοσίων υπαλλήλων από το 60^ο έτος της ηλικίας τους στο 63^ο έτος που έγινε με τον ίδιο Νόμο στο άρθρο 12 με την προσθήκη της παραγράφου 4Α. Παρατίθενται κατωτέρω οι επιφυλάξεις του άρθρου 8:

"Νοείται περαιτέρω ότι το εφάπαξ ποσό που καταβάλλεται σε δημόσιο υπάλληλο περιλαμβανομένων του Γενικού Ελεγκτή και του Γενικού Λογιστή και των Βοηθών τους, δυνάμει του παρόντος Μέρους κατά την αφυπηρέτησή του:

(α) με ή μετά τη συμπλήρωση του εξηκοστού πρώτου έτους της ηλικίας του και με τη συμπλήρωση συντάξιμης υπηρεσίας τετρακοσίων δώδεκα ή περισσότερων μηνών, είναι ίσο με την ετήσια σύνταξη πολλαπλασιαζόμενη επί δεκατέσσερα και μισό και διαιρούμενου του ποσού που προκύπτει διά τρία·

(β) με ή μετά τη συμπλήρωση του εξηκοστού δεύτερου έτους της ηλικίας του και με τη συμπλήρωση συντάξιμης υπηρεσίας τετρακοσίων εικοσιτεσσάρων ή περισσότερων μηνών, είναι ίσο με την ετήσια σύνταξη πολλαπλασιαζόμενη επί δεκαπέντε και διαιρουμένου του ποσού που προκύπτει διά τρία· και

(γ) με τη συμπλήρωση του εξηκοστού τρίτου έτους της ηλικίας του και με τη συμπλήρωση συντάξιμης υπηρεσίας τετρακοσίων τριανταέξι ή περισσότερων μηνών, είναι ίσο με την ετήσια σύνταξη πολλαπλασιαζόμενη επί δεκαπέντε και μισό και διαιρουμένου του ποσού που προκύπτει διά τρία."

Όπως εξήγησε η κα Συμεωνίδου αλλά και συνάγεται και από τις ταυτόχρονες τροποποιήσεις στον Νόμο σε σχέση με την επέκταση του ορίου ηλικίας αναγκαστικής αφυπηρέτησης από το 60^ο έτος της ηλικίας στο 63^ο έτος της ηλικίας, αυτές οι διατάξεις θεσπίστηκαν για να δώσουν κίνητρο παραμονής στην υπηρεσία των υπαλλήλων πέραν του 60^{ου} έτους της ηλικίας (με προσδοκία αύξησης του εφάπαξ για κάθε χρόνο παραμονής μέχρι το 63^ο έτος της ηλικίας) και για να μην παρατηρηθούν πρόωρες αφυπηρετήσεις.

Στις 28/12/2012, δημοσιεύτηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας, ο περί Συνταξιοδοτικών Ωφελημάτων Κρατικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων του Ευρύτερου Δημόσιου Τομέα περιλαμβανομένων και των Αρχών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Διατάξεις Γενικής Εφαρμογής) Νόμος του 2012 (Ν.216(Ι)/2012), ο οποίος θα τίθετο σε ισχύ από 1/1/2013 του οποίου το άρθρο 7 εφαρμόστηκε στις ενώπιόν μου σήμερα προσφυγές.

Στο Νόμο αυτό, ο οποίος κατήργησε και αντικατέστησε τους περί

Συνταξιοδοτικών Ωφελημάτων Κρατικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων του

Ευρύτερου Δημόσιου Τομέα περιλαμβανομένων και των Αρχών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Διατάξεις Γενικής Εφαρμογής) Νόμους του 2011 (Ν.113(Ι)/2011 και Ν.191(Ι)/2011), συμπεριλήφθηκαν το πρώτον και οι πρόνοιες που αφορούσαν στον τρόπο υπολογισμού των ωφελημάτων αφυπηρέτησης υπαλλήλου για την υπηρεσία πριν και μετά την 1/1/2013, αλλά και σταδιακή επέκταση του ορίου αφυπηρέτησης των δημοσίων υπαλλήλων από το 63^ο έτος της ηλικίας τους στο 65^ο έτος.

Το άρθρο 3 του Νόμου αναφέρεται στον σκοπό και το πεδίο εφαρμογής του Νόμου ως ακολούθως:

«Άρθρο 3- Σκοπός και πεδίο εφαρμογής του Νόμου:

3.-(1) Με τον παρόντα Νόμο σκοπείται η συγκράτηση των δαπανών των επαγγελματικών συστημάτων συνταξιοδότησης της κρατικής υπηρεσίας και του ευρύτερου δημόσιου τομέα.

(2) Ανεξάρτητα από τις διατάξεις οποιουδήποτε οικείου νόμου ή κανονισμών, ο παρών Νόμος εφαρμόζεται σε σχέση με τα συνταξιοδοτικά ωφελήματα των υπαλλήλων που καταβάλλονται δυνάμει του Κυβερνητικού Σχεδίου Συντάξεων ή σχεδίου συντάξεων όμοιου με αυτό:

Νοείται ότι, όπου δεν γίνεται ειδική πρόβλεψη στον παρόντα Νόμο, συνεχίζουν να ισχύουν οι πρόνοιες κάθε οικείου νόμου ή κανονισμών».

Το άρθρο 7 του Ν. 126(Ι)/2012 προνοεί για το συντελεστή της σύνταξης και του εφάπαξ ποσού. Σύμφωνα με το άρθρο 7 ο υπολογισμός του εφάπαξ ποσού για την υπηρεσία του υπαλλήλου πριν από την 1/1/2013 θα γινόταν πλέον με τον προ του 2005 ισχύοντα συντελεστή του 14/3, με συγκεκριμένες επιφυλάξεις, ως ακολούθως:

«Άρθρο 7- Συντελεστής σύνταξης και εφάπαξ ποσό.

7.-(1) Παρά τις διατάξεις οποιουδήποτε οικείου νόμου ή κανονισμών, τα ωφελήματα αφυπηρέτησης υπαλλήλου υπολογίζονται αθροιστικά, ως ακολούθως:

(α) Για την υπηρεσία πριν από την 1η Ιανουαρίου 2013-

(i) ετήσια σύνταξη [.] και

(ii) εφάπαξ ποσό ίσο με την ετήσια σύνταξη πολλαπλασιαζόμενη επί δεκατέσσερα (14) και διαιρούμενου του ποσού που προκύπτει διά τρία (3):

Νοείται ότι το εφάπαξ ποσό που καταβάλλεται σε υπάλληλο για την υπηρεσία του πριν την 1η Ιανουαρίου 2013, υπολογίζεται ως ακολούθως:

(α) Όσον αφορά υπάλληλο που έχει συμπληρώσει το εξηκοστό πρώτο (61ο) έτος της ηλικίας του και συντάξιμη υπηρεσία τετρακοσίων δώδεκα (412) ή περισσότερων μηνών, πριν από την 1η Ιανουαρίου 2013, είναι ίσο με την ετήσια σύνταξη πολλαπλασιαζόμενη επί δεκατέσσερα και μισό ($14 \frac{1}{2}$) και διαιρούμενου του ποσού που προκύπτει διά τρία (3).

(β) όσον αφορά υπάλληλο που έχει συμπληρώσει το εξηκοστό δεύτερο (62ο) έτος της ηλικίας του και συντάξιμη υπηρεσία τετρακοσίων είκοσι τεσσάρων (424) ή περισσότερων μηνών, πριν από την 1η Ιανουαρίου 2013, είναι ίσο με την ετήσια σύνταξη πολλαπλασιαζόμενη επί δεκαπέντε (15) και διαιρούμενου του ποσού που προκύπτει διά τρία (3)· και

(γ) όσον αφορά υπάλληλο που έχει συμπληρώσει το εξηκοστό τρίτο (63ο) έτος της ηλικίας του και συντάξιμη υπηρεσία τετρακοσίων τριάντα έξι (436) ή περισσότερων μηνών, πριν από την 1η Ιανουαρίου 2013, είναι ίσο με την ετήσια σύνταξη πολλαπλασιαζόμενη επί δεκαπέντε και μισό ($15 \frac{1}{2}$) και διαιρούμενου του ποσού που προκύπτει διά τρία (3)· και

(β) για την υπηρεσία από την 1η Ιανουαρίου 2013 και μετά -

(i) ετήσια σύνταξη [.] και

(ii) εφάπαξ ποσό ίσο με την ετήσια σύνταξη πολλαπλασιαζόμενη επί δεκατέσσερα (14) και διαιρούμενου του ποσού που προκύπτει διά τρία (3).»

Οι αιτητές στις υπ. αρ. 6360/2013 και 6361/2013 συμπλήρωσαν την ηλικία των 61 ετών στις 6/6/2013 και 7/2/2013 αντίστοιχα, μετά δηλαδή που τέθηκε σε ισχύ ο Νόμος 216(I)/2012 και, ως εκ τούτου, όπως εξηγούν οι καθ' ων η αίτηση, παρόλο που κατά την ημερομηνία αφυπηρέτησής τους την 4/7/2013 και 1/8/2013 αντίστοιχα, είχαν συμπληρώσει άνω των 412 μηνών συντάξιμη υπηρεσία, εντούτοις δεν ίσχυε πλέον ο συντελεστής του $14 \frac{1}{2}/3$ στη φόρμουλα του υπολογισμού. Η πραγματικότητα ήταν ότι κατά την ημερομηνία αφυπηρέτησης τους είχαν συμπληρώσει ο μεν αιτητής Λάμπρου 451 μήνες υπηρεσίας, ο δε Φλουρέντζου 489 μήνες υπηρεσίας, δηλαδή πέραν των 436 για συνταξιοδότηση στα 63 με συντελεστή $15 \frac{1}{2}/3$. Η χρηματική διαφορά που προέκυψε βάσει του Ν.216(I)/2012, όπως με πληροφορούν οι καθ' ων η αίτηση και όπως προκύπτει από τους προσωπικούς τους φακέλους, ανέρχεται στο ποσό των €4.086,29 και 4.222,90 για τον καθένα από τους αιτητές αντίστοιχα.

Ο αιτητής στην υπ. αρ. 6363/2013 συμπλήρωσε την ηλικία των 63 ετών στις 1/6/2013 μετά δηλαδή που τέθηκε σε ισχύ ο Νόμος 216(I)/2012 και, ως εκ τούτου, παρόλο που κατά την ημερομηνία αφυπηρέτησής του την 17/7/2013, είχε συμπληρώσει υπηρεσία άνω των 436 μηνών (συγκεκριμένα συμπλήρωσε

476 μήνες υπηρεσίας), εντούτοις δεν ίσχυε πλέον ο συντελεστής του 15½/3 στη φόρμουλα του υπολογισμού. Η χρηματική διαφορά που προέκυψε βάσει του Ν.216(I)/2012 ανέρχεται στο ποσό των €4.178,20.

Ο αιτητής στην υπ. αρ. 38/2015 συμπλήρωσε την ηλικία των 62 ετών την 1/4/2013 μετά δηλαδή που τέθηκε σε ισχύ ο Νόμος 216(I)/2012 και, ως εκ τούτου, παρόλο που κατά την ημερομηνία αφυπηρέτησής του την 17/9/2014, είχε συμπληρώσει υπηρεσία άνω των 424 μηνών και δη συμπλήρωσε 432 μήνες, εντούτοις δεν ίσχυε πλέον ο συντελεστής του 15/3 στη φόρμουλα του υπολογισμού. Η χρηματική διαφορά που προέκυψε βάσει του Ν.216(I)/2012 ανέρχεται στο ποσό των €7.228,15.

Στην απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου Ραφτόπουλος ν. Δημοκρατίας, Υπόθεση αρ. 1223/2007, ημερομηνίας 22/11/2011 το Ανώτατο Δικαστήριο αποφάσισε πως το αίτημα του αιτητή για να ακυρωθεί η καταβολή του εφάπαξ του με την φόρμουλα υπολογισμού 14.5 αντί 15.5 με την αιτιολογία ότι βάσει του Νόμου 69(I)/2005 η δική του ηλικία υποχρεωτικής αφυπηρέτησης ήταν το

61^ο έτος της ηλικίας του αντί το 63^ο, δεν μπορούσε να γίνει δεκτή, γιατί δεν παραβίαζε η νομοθετική πρόνοια, το άρθρο 28 του Συντάγματος και την αρχή της ισότητας. Στην απόφαση γίνεται αναφορά στην νομοθεσία, καθώς και στο σκεπτικό του νομοθέτη σε σχέση με τις τροποποιήσεις που θεσπίστηκαν με το Ν.69(I)/2005, που ενδιαφέρει για τις παρούσες προσφυγές. Παραθέτω το σχετικό απόσπασμα:

«Αυτό που προσπάθησε να πετύχει η υπό εξέταση νομοθεσία είναι να δώσει κίνητρα στους δημόσιους υπαλλήλους ώστε να παραμείνουν στην υπηρεσία πέραν της ηλικίας των 60 ετών και μέχρι το 63ο, παρέχοντας συντελεστή υπολογισμού του εφάπαξ ποσού ο οποίος να αυξάνεται κλιμακωτά. Θα πρέπει να

τονιστεί ότι το εφάπαξ ωφέλημα ρυθμίζεται ως παροχή από το άρθρο 8 του περι Συντάξεως Νόμου, Ν.97(Ι)/97 όπως τροποποιήθηκε και δεν αποτελεί μέρος των δεδουλευμένων ασφαλιστέων αποδοχών των υπαλλήλων. Οι υπάλληλοι λαμβάνουν σύνταξη η οποία καθορίζεται σε συνάρτηση με τις ασφαλιστέες αποδοχές τους και την περίοδο της υπηρεσίας τους. Το ποσό όμως που αποτελεί το αντικείμενο της παρούσας διαδικασίας είναι το εφάπαξ φιλοδώρημα που σχετίζεται μόνο με τη διάρκεια της υπηρεσίας και τις τελευταίες απολαβές του υπαλλήλου κατά την αφυπηρέτησή του, χωρίς να συναρτάται με τις εισφορές στις οποίες ο ίδιος προέβη κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας του».

Η πιο πάνω απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου εφεσιβλήθηκε και η Ολομέλεια στην Α.Ε. 3/2012, Ραφτόπουλος ν. Δημοκρατίας, ημερομηνίας 10/10/2017 απέρριψε την έφεση. Το ακόλουθο σκεπτικό αφορά επίσης στους λόγους που επέβαλαν την θέσπιση των προνοιών του Νόμου 69(Ι)/2005 που τροποποιούσε εκτός από την ηλικία της αναγκαστικής αφυπηρέτησης και τον τρόπο υπολογισμού του εφάπαξ, δίδοντας κίνητρο για περαιτέρω παραμονή στην υπηρεσία:

«Το θέμα της επέκτασης του ορίου ηλικίας αφυπηρέτησης των δημοσίων υπαλλήλων απασχόλησε την πολιτεία από το 1992. Το ιστορικό των διαβουλεύσεων καταγράφεται στο εμπιστευτικό σημείωμα του Υπουργείου Οικονομικών ημερ. 23.5.2005. Γίνεται εκεί αναφορά στο αιτιολογικό υπόβαθρο, στο οποίο περιλαμβάνεται και η αύξηση του προσδοκώμενου στην ηλικία των 60 ετών μέσου όρου ζωής των Κυπρίων, σύμφωνα με τα στοιχεία και τις μελέτες του Τμήματος Στατιστικής και Ερευνών (80,3 για τους άνδρες και 83,4 για τις γυναίκες) σε συνάρτηση με τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και υγείας. Οι πιο πάνω παράγοντες σε σχέση και με τα τότε χαμηλά επίπεδα ανεργίας κρίθηκε ότι επέτρεπαν και επέβαλλαν την απασχόληση των δημοσίων υπαλλήλων πέραν της ηλικίας των 60 ετών, για αξιοποίηση των εμπειριών και των γνώσεων τους προς το σκοπό εξυπηρέτησης του ευρύτερου δημοσίου συμφέροντος.

Στην αιτιολογική δε έκθεση του νομοσχεδίου που προωθήθηκε από τον Γενικό Εισαγγελέα και οδήγησε στη τροποποίηση του βασικού νόμου ~~δια της εισαγωγής σ' αυτόν της επίδικης δεύτερης επιφύλαξης του άρθρου 8(1), σημειώνεται ότι η τροποποίηση «εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο της επιδιωκόμενης σταδιακής επέκτασης του ορίου αφυπηρέτησης των~~

δημοσίων υπαλλήλων από το 60^ο στο 63
«παραχωρείται δε, ως κίνητρο για την περαιτέρω παραμονή τους
στην υπηρεσία, αυξημένος συντελεστής υπολογισμού του εφάπαξ^ο έτος
της ηλικίας» και
φιλοδωρήματος, με κλιμάκωση ως ακολούθως.». Είναι επομένως πρόδηλον ότι η
κλιμακωτή αύξηση του συντελεστή υπολογισμού του εφάπαξ φιλοδωρήματος
ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με την αντίστοιχη αύξηση της ηλικίας αφυπηρέτησης,
ούτως ώστε να πραγματοποιηθεί η βούληση του νομοθέτη και να επιτευχθεί το
επιδιωκόμενο αποτέλεσμα της παραμονής των υπαλλήλων στην υπηρεσία μετά
από τη συμπλήρωση του 60^{ου} τους έτους».

Οι αιτητές πρόβαλαν διάφορους λόγους αντισυνταγματικότητας του Νόμου (Ν.216(Ι)/2012) και ειδικότερα του άρθρου 7. Υποστήριξαν ειδικότερα, ότι οι προσβαλλόμενες αποφάσεις είναι παράνομες και αντισυνταγματικές, ως στηριζόμενες στο Νόμο 216(Ι)/2012, ο οποίος προσκρούει στο Σύνταγμα, οι πρόνοιες του αντίκεινται στα Άρθρα 1Α, 23, 24, 26 και 28 του Συντάγματος, ως επίσης και στο Άρθρο 14 της Ευρωπαϊκής Συνθήκης περί Προασπίσεως Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, στο Άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Συνθήκης περί Προασπίσεως των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και στο Δωδέκατο Πρωτόκολλο της Ευρωπαϊκής Συνθήκης περί Προασπίσεως των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Περαιτέρω παραβιάστηκαν η αρχή της αναλογικότητας, του Κράτους δικαίου, της προστατευόμενης εμπιστοσύνης και ασφάλειας δικαίου.

Αναπτύσσοντας τον λόγο ακυρώσεως περί αντισυνταγματικότητας του Νόμου, υποστήριξαν ότι το άρθρο 7 του περί Συνταξιοδοτικών Ωφελημάτων Κρατικών

Υπαλλήλων και Υπαλλήλων του Ευρύτερου Δημόσιου Τομέα

περιλαμβανομένων και των Αρχών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Διατάξεις Γενικής Εφαρμογής) Νόμου του 2012, παραβιάζει και/ ή αντίκειται στο ατομικό δικαίωμα απόκτησης, κατοχής, απόλαυσης ή διάθεσης της ιδιοκτησίας των αιτητών, που προστατεύεται από το Άρθρο 23 του Συντάγματος σε σχέση με το εφάπαξ ποσό το οποίο δικαιούνται να λάβουν κατά την αφυπηρέτηση τους από τη Δημόσια Υπηρεσία, με βάση τη συμπληρωμένη υπηρεσία τους και την κλίμακα στην οποία βρισκόταν κατά τον χρόνο της αφυπηρέτησης τους.

Ο συνήγορός των αιτητών υποστήριξε στη γραπτή του αγόρευση, ότι οι αιτητές έχουν κατοχυρωμένο δικαίωμα απόκτησης, κατοχής, απόλαυσης και διάθεσης της ιδιοκτησίας τους, σε σχέση με τη σύνταξη και το εφάπαξ ποσό που δικαιούνται να λάβουν κατά το χρόνο της αφυπηρέτησής τους, η δε άσκηση του δικαιώματος της ιδιοκτησίας, που προστατεύεται από το Άρθρο 23 του Συντάγματος, υπόκειται αποκλειστικά στους περιορισμούς που

περιλαμβάνονται στο Άρθρο 23.3 του Συντάγματος. Εν προκειμένω, ούτε το συμφέρον της δημόσιας ασφάλειας, ούτε της δημόσιας υγείας ή των δημοσίων ηθών ή της πολεοδομίας ή της αναπτύξεως και χρησιμοποίησεως οποιοσδήποτε ιδιοκτησίας προς προαγωγή της δημόσιας ωφελείας ή των δικαιωμάτων τρίτων, μπορεί να δικαιολογήσουν την συγκεκριμένη παραβίαση.

Ο ίδιος ο νομοθέτης δεν έχει επικαλεσθεί ως δικαιολογία οποιοδήποτε από τα πιο πάνω συμφέροντα. Εξάλλου, συμπλήρωσαν, στην ένσταση των καθ' ων η αίτηση διασαφηνίζεται ότι τα μέτρα που προβλέπονται στο Ν. 216(I)/2012 έχουν ως στόχο τη μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος και ότι τα μέτρα αυτά λήφθηκαν προς

υλοποίηση των συμφωνηθέντων στο προκαταρκτικό Μνημόνιο Συναντίληψης με τη Τρόικα. Και αναντίλεκτα η θέση αυτή αποκλείει επιχείρημα προς στήριξη της συνταγματικότητας του νόμου, με αναφορά σε οποιοδήποτε από τα συμφέροντα που θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν τον περιορισμό.

Σχετικό με το κατά πόσο το δικαίωμα στο εφάπαξ είναι περιουσιακό δικαίωμα είναι το κατωτέρω απόσπασμα από την απόφαση του ΕΔΑΔ *Azinas v. Cyprus*, Application no. 56679/00, ημερομηνίας 28/4/2004, στο οποίο η έμφαση προστέθηκε, ως σχετική:

«The applicant submits that pension constitutes an integral part of the employment contract that the Government offers to all of its employees, namely the civil servants. A civil service position is accompanied by a compulsory retirement scheme, which includes a monthly pension and a lump sum. This is part of the overall employment package which the Government undertakes to finance and pay at the end of one's employment; civil servants contribute with their years of service and by having a certain amount cut off from their salary by way of taxes.

31. The applicant further submits that Law 9/67 amended Section 3 (1) of Cap. 311 and the Regulations issued under Cap. 311 by imposing an obligation to grant pension to every officer holding a pensionable office under the Government of Cyprus.

32. The Court notes that the right to a pension is not, as such, guaranteed by the Convention. However, the Court also reiterates that, according to the case-law of the Convention institutions, the right to a pension which is based on employment can in certain circumstances be assimilated to a property right.

33. This may be the case where special contributions have been paid: in its judgment in the case of *Gaygusuz v. Austria* (16 September 1996, Reports of Judgments and Decisions 1996-IV, §§ 39-41), the Court held that entitlement to a social benefit is linked to the payment of contributions, and when such contributions have been made, an award cannot be denied to the person concerned. That case concerned the issue of emergency aid granted by the State to people in need, which, the Court held, was a pecuniary right for the purposes of Article 1 of Protocol No. 1. The Court found a violation of Article 14 of the Convention

combined with Article 1 of Protocol No. 1 because the Government had refused to grant the award on grounds of nationality.

34. This may also be the situation where an employer, as in the present case, has given a more general undertaking to pay a pension on conditions which can be considered to be part of the employment contract (No. 12264/86, Sture Stigson v. Sweden, European Commission of Human Rights, decision of 13 July 1998, unpublished). Having regard to the relevant provisions of the Pension Law, Cap.311, in particular Section 6 (f), the Court notes that the applicant, when entering the public service in Cyprus, acquired a right which constituted a "possession" within the meaning of Article 1 of Protocol No. 1. This conclusion is reinforced by the revised version of section 79(7) of the Public Service Law No.33/67, which now provides that a pension will be paid to the wife and children of a dismissed public servant, as though he had died on the date of his dismissal.

[.]

However, the imposition of this sanction entailed automatically, by application of Section 79(7), the forfeiture of the applicant's retirement benefits. Whilst the imposition of the sanction may be said to be aimed at protecting the public and safeguarding its trust in the integrity of the administration, in the Court's view, the retrospective forfeiture of the individual's pension cannot be said to serve any commensurate purpose.

Στην απόφαση της Πλήρους Ολομέλειας του Ανωτάτου Δικαστηρίου στις υποθέσεις Κουτσελίνη και Άλλοι v. Δημοκρατίας, Συνεκδικαζόμενες προσφυγές αρ. 740/11 κ.α., ημερομηνίας 17/10/2014, αποφασίστηκε ότι τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα όπως το δικαίωμα σε σύνταξη, είναι προστατευόμενο περιουσιακό δικαίωμα υπό ορισμένες περιστάσεις, βάσει του άρθρου 23 του Συντάγματος, το οποίο κρίθηκε ότι παραβιάστηκε με τον επίδικο εκεί Νόμο, ως ακολούθως, (με την έμφαση επίσης να έχει προστεθεί):

«Η πρόνοια του Άρθρου 23.3 ότι περιουσιακό δικαίωμα μπορεί να περιοριστεί δια νόμου, για σκοπούς ανάπτυξης και χρησιμοποίησης ιδιοκτησίας προς προαγωγή της δημόσιας ωφέλειας, δεν ταυτίζεται με τον περιορισμό περιουσιακού δικαιώματος για λόγους δημοσίου συμφέροντος. Είναι ένα πράγμα να

περιορίζεται το ιδιοκτησιακό δικαίωμα κάποιου, για σκοπούς δημοσίου συμφέροντος (που δεν προνοείται στο Άρθρο 23) και άλλο πράγμα να περιορίζεται το δικαίωμα του, υπέρ της ανάπτυξης και χρησιμοποίησης της ιδιοκτησίας του, προς προαγωγή της δημόσιας ωφέλειας (που προνοείται) (Δέστε: την απόφαση της πλειοψηφίας της Πλήρους Ολομέλειας στις Υποθέσεις 1480/11 κ.α., Γεώργιος Χαραλάμπους κ.α. v. Δημοκρατίας, ημερ. 11.6.2014).

Στην υπόθεση *Azinas v. Cyprus* (Αίτηση αρ. 56679/00), απόφαση του ΕΔΔΑ, ημερ. 28.4.2004, λέχθηκε από κάποιους από τους Δικαστές ότι το δικαίωμα σύνταξης είναι, υπό ορισμένες περιστάσεις, περιουσιακό δικαίωμα, για σκοπούς του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου 1 της ΕΣΔΑ.

Στην υπόθεση *Φιλίππου κ.α. v. Δημοκρατίας κ.α.* (2010) 3 ΑΑΔ 241, η Ολομέλεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου έκρινε ότι η σύνταξη αποτελεί περιουσιακό δικαίωμα το οποίο χρήζει σεβασμού και προστασίας σύμφωνα με το άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ. Το δικαίωμα συνταξιοδότησης και οι όροι του αποτελούν ιδιοκτησία των δημοσίων υπαλλήλων, όπως ήταν η περίπτωση εκείνη. Το δικαίωμα δημιουργείται από το διορισμό του υπαλλήλου και τη συμπλήρωση των απαιτούμενων ετών υπηρεσίας σε συντάξιμη θέση. Το γεγονός ότι παραχωρείται σύνταξη στη σύζυγο και τα εξαρτώμενα τέκνα του υπαλλήλου συνηγορεί υπέρ της άποψης ότι τα συνταξιοδοτικά ωφελήματα θεωρούνται «περιουσία» η οποία μπορεί να μεταβιβαστεί. Στη *Φιλίππου* (ανωτέρω) έγινε αναφορά και στην Υπόθεση αρ. 39574/07 του ΕΔΔΑ, *Αποστολάκης v. Ελλάδας*, ημερ. 22.10.2009 στην οποία το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ανέφερε ότι το δικαίωμα στη σύνταξη μπορεί να εξομοιωθεί με περιουσιακό δικαίωμα, στις περιπτώσεις όπου ο εργοδότης αναλαμβάνει την υποχρέωση καταβολής σύνταξης, στο πλαίσιο της σύμβασης εργασίας. Στην ίδια υπόθεση σημειώθηκε ότι με το διορισμό του αιτητή στη Δημόσια Υπηρεσία αυτός απέκτησε ένα δικαίωμα, το οποίο συνιστά περιουσία υπό την έννοια του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου. Θεωρούμε ότι το συμβατικό δικαίωμα στη σύνταξη των, ενώπιον μας, αιτητών, το οποίο αποκρυσταλλώθηκε με τη συμπλήρωση υπηρεσίας σε συντάξιμη θέση (Δέστε: *Γρηγορίου v. Δημοκρατίας κ.α.* (1992) 4 ΑΑΔ 1239), είναι, υπό τις περιστάσεις, περιουσιακό τους δικαίωμα και δικαίωμα στην ιδιοκτησία, το οποίο προστατεύεται από το Άρθρο 23 του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Χρήσιμη αναφορά μπορεί να γίνει και στην απόφαση της Ολομέλειας στην *Παύλου v. Κυπριακής Δημοκρατίας* (2009) 3 ΑΑΔ 584 στην οποία εξετάστηκε το κατά πόσο παραβιάζεται το δικαίωμα ιδιοκτησίας που κατοχυρώνεται από το Άρθρο 23 του Συντάγματος, από τη μείωση των επαγγελματικών συντάξεων του δημοσίου, όταν αρχίζει να καταβάλλεται στους δικαιούχους, η αναλογική

σύνταξη από το Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Τονίστηκε στην απόφαση εκείνη ότι η σύνταξη αποτελεί περιουσία που απαιτεί νομική προστασία. Θεωρήθηκε όμως, ότι η μείωση της επαγγελματικής σύνταξης δυνάμει του Άρθρου 45 του Ν 97(Ι)/97, είχε ως αντιστάθμισμα την καταβολή αναλογικής σύνταξης (από το Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων) και επομένως δεν υπήρχε παραβίαση του ατομικού δικαιώματος της ιδιοκτησίας.

Η επίδικη πρόνοια του άρθρου 3(β) του Νόμου προνοεί ότι η σύνταξη που καταβάλλεται ή θα καταβάλλεται στους αιτητές, «αναστέλλεται» για όσο χρόνο διαρκεί η θητεία ή η υπηρεσία τους στο λειτούργημα, αξίωμα ή θέση που κατέχουν. Η αναστολή του δικαιώματος καταβολής της σύνταξης δεν είναι όμως αναστολή, υπό την έννοια του ότι κατά τη λήξη της θητείας ή της υπηρεσίας των αιτητών στο λειτούργημα, αξίωμα ή θέση που κατέχουν, θα τους καταβληθεί αναδρομικά. Η αναστολή που προνοείται στο άρθρο 3(β) σημαίνει ουσιαστικά ότι οι αιτητές χάνουν οριστικά το δικαίωμα τους στη σύνταξη, για όσο χρονικό διάστημα διαρκεί η θητεία ή η υπηρεσία τους στις προαναφερόμενες θέσεις, χωρίς να τους παρέχεται οποιονδήποτε αντάλλαγμα. Αν δεν χάνουν ολότελα το δικαίωμα αυτό, αυτό περιορίζεται σύμφωνα με την πρώτη επιφύλαξη του άρθρου 3(β) έτσι ώστε αν ο μισθός τους στο λειτούργημα, αξίωμα ή θέση που κατέχουν είναι μικρότερος από τη σύνταξη, οι αιτητές θα παίρνουν τόσο μέρος της σύνταξης ώστε ο μισθός τους να εξισώνεται με το ποσό της μηνιαίας σύνταξης τους. Η δεύτερη επιφύλαξη του άρθρου 3(β), σύμφωνα με την οποία η καταβολή της σύνταξης επαναρχίζει μετά τον τερματισμό της θητείας ή υπηρεσίας των αιτητών, σύμφωνα με τις διατάξεις του οικείου νόμου, «στο ύψος που αυτή θα ευρίσκεται αν δεν είχε ανασταλεί», επίσης δεν διαφοροποιεί ουσιαστικά την κατάσταση, δεν συνιστά αντιστάθμισμα ή αποκατάσταση του περιουσιακού ή ιδιοκτησιακού δικαιώματος των αιτητών για τις συντάξεις ή το μέρος των συντάξεων τους που απώλεσαν, αλλά απλά προνοεί ότι αν οι αιτητές δικαιούνται σε κάποιες προσauxήσεις στη σύνταξη, μετά τη λήξη της θητείας ή υπηρεσίας τους, δεν θα τις απολέσουν και αυτές.

Δεν τίθεται ζήτημα διαφοροποίησης των δύο περιπτώσεων, δηλαδή εκείνων που χάνουν ολότελα τη σύνταξη και εκείνων που τη χάνουν μερικώς, διότι, όπως αναφέραμε, στις παρούσες υποθέσεις, υπάρχει ανεπίτρεπτος περιορισμός ή στέρηση του δικαιώματος ιδιοκτησίας των αιτητών. Ούτε και τίθεται ζήτημα στάθμισης του γενικού συμφέροντος της κοινωνίας, από τη μια, και του ατομικού δικαιώματος ιδιοκτησίας των αιτητών, από την άλλη, διότι, όπως παρατηρήσαμε, το Άρθρο 23 του Συντάγματος μας δεν περιλαμβάνει το γενικό συμφέρον της κοινωνίας ή το δημόσιο συμφέρον ή τη δημόσια ωφέλεια, γενικά, ως λόγο για τον οποίο ο νομοθέτης μπορεί να στερήσει ή να περιορίσει δικαίωμα ιδιοκτησίας. Η σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ (δέστε π.χ. Αιτήσεις 62235/12 και 57725/12, ημερ.

8.10.13, αποφάσεις ΕΔΔΑ στις υποθέσεις Mateus v. Portugal και Januario v. Portugal) για στάθμιση του δημόσιου συμφέροντος της κοινωνίας, έναντι του ιδιωτικού συμφέροντος της προστασίας του δικαιώματος ιδιοκτησίας, δεν εφαρμόζεται στην προκειμένη περίπτωση, καθότι ο Νομοθέτης, στην αιτιολογική του έκθεση επικαλείται λόγους εκσυγχρονισμού του συστήματος συντάξεων, αλλά δεν επικαλείται λόγους δημοσίου συμφέροντος ή δημόσιας ωφέλειας, για να δικαιολογήσει τον περιορισμό των συνταγματικών δικαιωμάτων των αιτητών. Επιπρόσθετα η ανάγκη εκσυγχρονισμού του συστήματος συντάξεων (ύπαρξη και φύση) δεν αιτιολογείται επαρκώς στο νόμο (προοίμιο) ή την αιτιολογική έκθεση.

Η Συνθήκη της Λισσαβώνας συνιστά Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Κεκτημένο και έδωσε δεσμευτικό χαρακτήρα στο Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (ο Χάρτης). Ανατρέξαμε λοιπόν στο Χάρτη και συγκεκριμένα στο Άρθρο 17, το οποίο προστατεύει το δικαίωμα της περιουσίας. Το δικαίωμα της περιουσίας, σύμφωνα με το Άρθρο 17, δεν μπορεί να περιοριστεί, εκτός για σκοπούς δημοσίου συμφέροντος, στις περιπτώσεις και υπό τους όρους που προνοούνται σε νόμο, υπό την προϋπόθεση ότι δίκαιη αποζημίωση καταβάλλεται, σε εύθετο χρόνο, για την απώλεια. Στην προκειμένη περίπτωση παρατηρούμε ότι ούτε στο νόμο γίνεται πρόνοια για δίκαιη αποζημίωση για την απώλεια την οποία υφίστανται οι αιτητές, αλλά ούτε και οποιαδήποτε διευθέτηση έγινε για καταβολή, σ' αυτούς, δίκαιης αποζημίωσης, σε εύθετο χρόνο. Κατά συνέπεια ούτε το Άρθρο 17 του Χάρτη μπορεί να καταστήσει την εξεταζόμενη πρόνοια, έγκυρη, ως συνάδουσα με το Κοινοτικό Κεκτημένο.

Με τα προαναφερόμενα υπόψη κρίνουμε ότι το άρθρο 3(β) του Νόμου καταστρατηγεί το Άρθρο 23 του Συντάγματος και επομένως είναι αντισυνταγματικό, επειδή με αυτό τίθεται, δια νόμου, ανεπίτρεπτος (δηλαδή μή προβλεπόμενος) περιορισμός σε περιουσιακό ή ιδιοκτησιακό δικαίωμα των αιτητών και συγκεκριμένα το συμβατικό, κεκτημένο και αποκρυσταλλωμένο δικαίωμα τους στη σύνταξη, το οποίο πηγάζει από συμπλήρωση υπηρεσίας σε συντάξιμη θέση. Ο περιορισμός που τέθηκε στο άρθρο 3(β) του Νόμου δεν είναι απαραίτητος, ούτε και δικαιολογείται, με βάση τους σκοπούς που ρητά προνοούνται στο Άρθρο 23.3 του Συντάγματος».

Στην παρούσα υπόθεση οι αιτητές είχαν συμπληρώσει τους συντάξιμους μήνες υπηρεσίας, αλλά δεν αφυπηρέτησαν το έτος 2012 σε ηλικία 60 ετών (και άνω),

επιλέγοντας να αφυηρετήσουν με την συμπλήρωση είτε του ορίου της υποχρεωτικής αφυηρέτησης στο 63^ο έτος της ηλικίας τους, είτε μετά την ηλικία των 60 ετών, ως οι προθέσεις και επιδιώξεις του νομοθέτη να δώσει κίνητρα προς τον σκοπό αυτό τους αυξημένους συντελεστές στον υπολογισμό του εφάπαξ.

Για τους ίδιους λόγους με την απόφαση της Πλήρους Ολομέλειας στην απόφαση Κουτσελίνη και άλλοι (ανωτέρω), θεωρώ ότι παραβιάστηκε το συμβατικό και αποκρυσταλλωμένο δικαίωμα των αιτητών στο συνταξιοδοτικό δικαίωμα στο εφάπαξ φιλοδώρημα, με τους συντελεστές που προβλέπονταν κατά την συμπλήρωση της υπηρεσίας σε συντάξιμη θέση κατά την συμπλήρωση του 60^{ου} έτους της ηλικίας τους. Ο περιορισμός κρίνεται ανεπίτρεπτος, διότι δεν έγινε κατ' επίκληση λόγων που προβλέπονται ως επιτρεπόμενοι στο άρθρο 23.3 του Συντάγματος (βλ. και Αυγουστής και άλλοι ν. Δημοκρατίας, συνεκδικαζόμενες υποθέσεις αρ. 898/2013 κ.ά., ημερομηνίας 27/11/2018).

Πέραν της ανωτέρω κρίσης, θεωρώ πως θα πρέπει να εξεταστεί και το ζήτημα των ακόλουθων ισχυρισμών των αιτητών, που προβλήθηκαν διαζευκτικά με τον ανωτέρω λόγο αντισυνταγματικότητας του Νόμου.

Σύμφωνα με τους αιτητές παραβιάστηκε με την επίδικη νομοθεσία η αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, που εντάσσεται στις θεμελιώδεις αρχές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και αποβλέπει να διασφαλίσει τον πολίτη από την απρόβλεπτη μεταβολή καταστάσεων και εννόμων σχέσεων, που διέπει το κοινοτικό δίκαιο. Ο συνήγορος των

αιτητών υποστήριξε ότι στις επίδικες υποθέσεις υπάρχει παράβαση της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, καθότι οι αιτητές έχουν οργανώσει την προσωπική και οικογενειακή ζωή τους (συμπεριλαμβανομένων πρόσθετων υποχρεώσεων, όπως δανείων, που λήφθηκαν εκ μέρους τους με τα σταθερά δεδομένα πριν τη θέσπιση του επίδικου νόμου) στη βάση μίας πλήρους απολαβών δημοσιοϋπαλληλικής σταδιοδρομίας και οικογενειακού και ατομικού προϋπολογισμού, που ανατρέπεται χωρίς να συντρέχουν οι ανάλογες προϋποθέσεις που

επιβάλλονται από το κοινοτικό κεκτημένο και αυτό επειδή δυνάμει νομοθετικών διατάξεων, που διέπουν τους όρους εργοδότησης τους και της σύναψης συμφωνίας με τη Δημοκρατία, έτρεφαν την καθόλα δικαιολογημένη πεποίθηση ότι τα συνταξιοδοτικά τους δικαιώματα θα εξακολουθούσαν να είναι ισχυρά και να τυγχάνουν του σεβασμού. Υποστήριξε δε ότι η αρχή αυτή πρέπει να εφαρμόζεται και στο εσωτερικό δίκαιο με παραπομπές στις αποφάσεις 9/2008 του Αρείου Πάγου, 1083/2006 του Αρείου Πάγου, όπως και 20083/2010 του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης, αρ. 407/2007 του Ελεγκτικού

Συνεδρίου της Ελλάδας, όπου γίνεται αναφορά στην απόφαση ΔΕΚ 129/1987, *Eva Fingruth κατά C*, στην οποία αποφασίστηκε πως η αρχή της προστατευόμενης εμπιστοσύνης αποτελεί και ειδική έκφανση της αρχής του κράτους δικαίου, καθώς και στην απόφαση *Toerfer*, 112/77, *Rec. σ. 1019*, 3/5/1978, απόφαση *Eridania*, 230/78, *Rec. σ. 2749*, 17/9/1979. Η αρχή αυτή συμπλήρωσαν, επιβάλλει προπάντων την εκ των προτέρων γνώση και ομοιόμορφη εφαρμογή των κανόνων δικαίου και τη δυνατότητα προσδιορισμού των μεταβολών που πρόκειται να επέλθουν στις έννομες σχέσεις των προσώπων. Η αρχή επίσης της προστατευόμενης εμπιστοσύνης, η οποία παρέχει προστασία στους πολίτες και εγγυάται ότι τα δικαιώματα και τα έννομα συμφέροντα που

θεμελιώνονται στη νόμιμη δράση τους θα διατηρηθούν στο μέλλον και δεν θα μεταβληθούν από το νομοθέτη δυσμενώς, αιφνιδίως και βέβαια χωρίς τη συνδρομή αποχρώντος λόγου δημοσίου συμφέροντος αποτελεί, όπως υποστηρίχθηκε, εκδήλωση της συνταγματικά κατοχυρωμένης αρχής του κράτους δικαίου (ΣτΕ 602/2003 και ΣτΕ 247/1980). Συναφής υποστήριξαν με αυτήν, είναι και η αρχή της ασφάλειας δικαίου που αποτελεί ουσιώδες στοιχείο του σύγχρονου Κράτους Δικαίου και σχετίζεται άμεσα με την αξία του ανθρώπου, την οποία η Πολιτεία έχει υποχρέωση να σέβεται και να προστατεύει. Σε κάθε περίπτωση, αναφέρουν, το ΣτΕ έχει ήδη δεχθεί ότι η συνταγματική αρχή της προστατευόμενης εμπιστοσύνης επιβάλλει την πρόβλεψη μεταβατικών ρυθμίσεων ενόψει ανατροπής ευνοϊκών καταστάσεων (βλ. ΣτΕ 1508/2002). Εφ' όσον δε προβλέπεται η επιβεβλημένη μεταβατική ρύθμιση, το αντιστάθμισμα που παρέχεται σε αυτή για την κατάργηση πρέπει να είναι ικανό και επαρκές. Πρόκειται ουσιαστικά για εφαρμογή της αρχής αναλογικότητας και έναντι του νομοθέτη, η οποία επιβάλλει όχι μόνο να περιλαμβάνεται ειδική μεταβατική ρύθμιση για όσους πρόκειται να στερηθούν την απόλαυση ενός δικαιώματος, νομίμως κτηθέντος, αλλά επιπλέον η ρύθμιση αυτή να είναι, κατά το δυνατόν, η πλέον ενδεδειγμένη, να είναι δηλαδή κατάλληλη, πρόσφορη και αναγκαία με παραπομπή στο σύγγραμμα του καθηγητή Π.Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα, τόμος Α', 1991, σελ. 177 επ.

Στις υποθέσεις ενώπιον του Δικαστηρίου οι μεταβατικές διατάξεις σε ισχύ από 1/1/2013, όριζαν τα δικαιώματα αυτών που είχαν ήδη συμπληρώσει 61^ο, 62^ο και 63^ο έτος της ηλικίας τους πριν την 1/1/2013, ακυρώνοντας εν μέρει τις ευνοϊκές διατάξεις που ίσχυαν για τους αιτητές και τις οποίες επέλεξαν. Μεταξύ της επιλογής για πρόωρη αφυπηρέτηση στο 60^ο έτος της ηλικίας τους, με συντελεστή υπολογισμού του εφάπαξ 14/3, (ως ίσχυε πριν το 2005) και της επιλογής να τύχουν του ευεργετήματος των νέων τότε διατάξεων

που εισήχθησαν με τον Νόμο 69(I)/2005, με τις οποίες δόθηκαν κίνητρα για αφυπηρέτηση στο 63^ο έτος της ηλικίας με αυξημένους συντελεστές υπολογισμού του εφάπαξ, οι αιτητές είχαν ήδη επιλέξει το δεύτερο πριν την ψήφιση του Νόμου 216(I)/2012. Η απόφασή τους αυτή φανερώνεται από το γεγονός ότι ενώ είχαν συμπληρώσει τους απαιτούμενους μήνες συνταξιοδότηση αλλά και την ηλικία των 60 ετών, δεν αιτήθηκαν πρόωρης αφυπηρέτησης. Αν οι αιτητές επέλεγαν να αφυπηρετήσουν πρόωρα (εξασφαλίζοντας κατά τον τρόπο αυτό και τον συντελεστή υπολογισμού του εφάπαξ 14/3 που ίσχυε ανέκαθεν για την αφυπηρέτηση στην ηλικία των 60 ετών), δεν θα αιφνιδιάζονταν από τις πρόνοιες του Ν.216(I)/2012, που διασφάλιζε τον συντελεστή του 14½ για όσους θα αφυπηρετούσαν μετά την 1/1/2013 αλλά είχαν κλείσει την ηλικία των 61 ετών πριν την ημερομηνία αυτή, ανακόπτοντας ουσιαστικά την εφαρμογή των διατάξεων του Νόμου 69(I)/2005 ειδικά για όσους είχαν ενταχθεί στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων. Οι αιτητές επέλεξαν να αφυπηρετήσουν μετά την ηλικία των 60 ετών και να λειτουργήσουν υπέρ τους οι συντελεστές 14.5/3, 15/3 και 15,5/3, (ανάλογα πότε θα μπορούσαν να συμπληρώσουν τους προβλεπόμενους αντίστοιχους μήνες υπηρεσίας) ως η πρόθεση του Νομοθέτη του Ν.69(I)/2005, που θεσμοθέτησε τους αυξημένους συντελεστές, ως κίνητρο παραμονής τους στην ενεργό υπηρεσία μέχρι την ηλικία των 61 ή 62 ή 63 ετών. Ο Νόμος 216(I)/2012 ανέτρεψε τις εκ της επί μακρού χρόνου εφαρμογής του περί Συντάξεων Νόμου (Ν.97/97, όπως τροποποιήθηκε με τον Ν.69(I)/2005), δικαιολογημένες προσδοκίες τους και τον προγραμματισμό της ζωής τους με την επιλογή της συνταξιοδοτικής ηλικίας τους, με δεδομένους και τους συντελεστές υπολογισμού του εφάπαξ σε ισχύ. Είναι αναμφίβολο κατά την κρίση μου ότι για τους αιτητές σίγουρα υπό αυτές τις περιστάσεις, χωρίς να υπεισέρχομαι σε αντίθετη ή άλλη όποια κρίση για τους υπόλοιπους δημοσίους

υπαλλήλους, το δικαίωμά τους στην εφαρμογή κατά τον υπολογισμό του εφάπαξ βάσει των συντελεστών/κίνητρα, που ίσχυαν από το 2005, ωρίμασε κατά τον χρόνο εκείνο που συμπλήρωσαν την ηλικία των 60 ετών, ηλικία συνταξιοδότησης που ίσχυε από τον διορισμό τους και μέχρι το 2005, χωρίς να επιλέξουν για την (πρόωρη) αφυπηρέτησή τους, προγραμματίζοντας διαφορετικά τη ζωή τους, δίδοντας δικαιολογημένα πίστη στις νομοθετικές διατάξεις/κίνητρα για παραμονή τους στην υπηρεσία.

Σχετικό με την αρχή της προστατευόμενης εμπιστοσύνης είναι το κατωτέρω απόσπασμα από το σύγγραμμα της Ανδρομάχης Γ. Μαρκαντωνάτου Σκάλτσα «Γενικές Αρχές στη Νομολογία του ΣτΕ και του ΔΕΚ», από το κεφάλαιο III «Η αρχή της προστατευόμενης εμπιστοσύνης στη νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων», σελ. 58-59:

«III. Η αρχή της προστατευόμενης εμπιστοσύνης στη νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

1. Περιεχόμενο της αρχής

Από το διοικητικό δίκαιο πολλών κρατών μελών, η προστασία της εμπιστοσύνης μεταφέρθηκε στο κοινοτικό δίκαιο και συγκεκριμένα με τη μορφή της γενικής αρχής του δικαίου⁷⁸ (das prinzip des vertrauensschutzes). Η σχέση κοινοτικού δικαίου και διοικητικού δικαίου των κρατών μελών είναι αμφιμερής, με την έννοια, ότι το ΔΕΚ εμπνεύστηκε από τις έννομες τάξεις των κρατών μελών μέσω της πληρώσεως των κενών του κοινοτικού δικαίου και δημιούργησε έτσι τις δικές του κοινοτικές έννοιες, οι οποίες αυτονομήθηκαν και απέκτησαν νέο περιεχόμενο. Επιπλέον η αρχή αυτή είναι σύμφωνη με την αποστολή του ΔΕΚ, που του αναθέτει το άρθρ. 220 Συνθ. ΕΚ, για την τήρηση του δικαίου κατά την ερμηνεία και εφαρμογή της Συνθήκης. Η νομολογιακά διαμορφωμένη αυτή αρχή είναι κοινή στο ελληνικό και στο κοινοτικό δίκαιο.

~~Κατά τη νομολογία του ΔΕΚ, η αρχή αυτή συνιστά «υπέρτερο κανόνα δικαίου».~~ Όλες δε οι πράξεις των κοινοτικών οργάνων υπόκεινται σε

έλεγχου νομιμότητας που ασκεί ο κοινοτικός δικαστής υπό το πρίσμα της⁷⁹. Με την έννοια, ότι κάθε πράξη πρέπει να είναι σαφής και ακριβής, ώστε ο ενδιαφερόμενος να μπορεί να γνωρίζει σαφώς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του και να λαμβάνει τα ανάλογα μέτρα. Επιπλέον δε προστατεύει τους πολίτες και η παραβίαση της μπορεί να συνεπάγεται ευθύνη της κοινότητας. Ακόμη το ΔΕΚ έχει δεχθεί ότι η ως άνω αρχή
«αποτελεί τμήμα της κοινοτικής έννομης τάξεως, ούτως ώστε η παραβίαση της να συνιστά παραβίαση της Συνθήκης ίδρυσης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και κάθε κανόνα σχετικού με την εφαρμογή της κατά την έννοια του άρθρ. 173 της Συνθήκης»⁸⁰.

Κατά την αρχή αυτή «μία έννομη κατάσταση της οποίας τη διατήρηση μπορούσε ο ιδιώτης να εμπιστεύεται, ευλόγως δεν μπορεί να μεταβληθεί νομίμως με αιφνίδια διοικητικά μέτρα, εκτός αν την απρόοπτη μεταβολή επιτάσσει υπέρμετρο το δημόσιο συμφέρον»⁸¹. Η αρχή αυτή δεσμεύει όχι μόνον τη διοίκηση αλλά και το νομοθέτη, ο οποίος είναι
υποχρεωμένος να προβλέπει τουλάχιστον μεταβατικές διατάξεις σε νόμους που προσβάλλουν παγιωθείσες διατάξεις στις οποίες ο πολίτης απέβλεψε με εμπιστοσύνη.

78. Usher John, European Court Practice, London, Sweet and Maxwell 1983, Bieckmann Al., Europarecht, 4. Aufl, Carl Hehmans, Köln 1985, σελ. 168 , 77, Δαγτόγλου, Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο, 1983, σελ. 41, Αν. Μακαρούνη, Η αρχή της προστατευομένης εμπιστοσύνης του πολίτη: όψεις του Ευρωπαϊκού κοινοτικού και του Ελληνικού Δικαίου Διοικ. Δ. 1997, σελ. 1. Αν και η αρχή αυτή υπάρχει σε όλες τις έννομες τάξεις δεν έχει όμως την ίδια κατοχύρωση στο πλαίσιο του θετικού δικαίου. Η διαμόρφωση της επηρεάστηκε σημαντικά από την αντίστοιχη αρχή του γερμανικού δικαίου. Ενώ στη Γαλλία η προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης δεν αποτελεί γενική αρχή του δικαίου.»

79. Ε. Πρεβεδούρου, Η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης στη νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Δ 29, σελ. 678., όπου γίνονται πολλές νομολογιακές παραπομπές.

80. ΔΕΚ. 3/5/78, Topfer κατά Επιτροπής, Συλλογή 1978, σελ. 325, Γ. Κατρούγκαλος. Η προστασία της εμπιστοσύνης του πολίτη προς το κράτος, Διοικ. Δικ. 1993, σελ. 940.

81. Π. Δαγτόγλου, Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο, 1983, σελ. 163.»

Θεωρώ πως οι σχετικές μεταβατικές διατάξεις, ως θεσπίστηκαν στο Νόμο

216(I)/2016, σε σχέση με τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα των αιτητών που αποκτήθηκαν ως προς τους συντελεστές υπολογισμού του εφάπαξ που δικαιούνται με την συνταξιοδότησή τους με δεδομένη την παραμονή τους στην υπηρεσία μετά την συμπλήρωση του 60^{ου} έτους της ηλικίας τους, παραβιάζουν για τους αιτητές την αρχή της προστατευόμενης εμπιστοσύνης που εφαρμόζεται και σε σχέση με τους εθνικούς νόμους, λόγω της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου δυνάμει του άρθρου 1Α του Συντάγματος, αφού αιφνιδιαστικά (και αφού οι αιτητές συμπλήρωσαν τους απαιτούμενους μήνες συντάξιμης υπηρεσίας), ανατράπηκε το νομοθετικό καθεστώς που δημιούργησε τις δικαιολογημένες προσδοκίες τους σε σχέση με τους συντελεστές υπολογισμού του εφάπαξ τους. Στις επιλογές των αιτητών συνέβαλε (όπως ακριβώς το επιδίωξε) ο νομοθέτης του Νόμου 69(I)/2005. Η αιφνίδια μεταβολή δε του νομοθετικού πλαισίου, δεν τους επέτρεπε άλλες επιλογές.

Στο ίδιο σύγγραμμα «Γενικές Αρχές στη Νομολογία του ΣτΕ και του ΔΕΚ», (ανωτέρω) σελ. 50 γίνεται αναφορά και στην ίδια αρχή στη νομολογία του ΣτΕ, με το ακόλουθο παράδειγμα:

«Επίσης το Συμβούλιο της Επικρατείας με την αιτιολόγηση, ότι η αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης έχει συνταγματική ισχύ και συνήθως δεσμεύει το νομοθέτη, έκρινε αντισυνταγματικές τις διατάξεις του Ν.1892/90 οι οποίες καταργώντας το δίπλωμα Διπλωματικής κατεύθυνσης της Εθνικής Δημόσιας Διοίκησης εμπόδιζαν την ολοκλήρωση της φοίτησης των σπουδαστών που είχαν εισέλθει με διαγωνισμό. Δέχθηκε ~~ότι οι συνέπειες της κατάργησης δεν μπορούν να συμπεριλάβουν και εκείνους που επέδειξαν εμπιστοσύνη στις διατάξεις του νόμου, επέτυχαν στον εισαγωγικό διαγωνισμό και αναμένουν ευλόγως την αποφοίτησή τους.»~~

Για όλους τους πιο πάνω λόγους οι επίδικες αποφάσεις κηρύσσονται άκυρες, ως βασιζόμενες στο άρθρο 7(1)(α)(ι) και τις εκεί επιφυλάξεις, που παραβιάζουν το άρθρο

23.3 του Συντάγματος, αλλά και την αρχή της προστατευόμενης εμπιστοσύνης που οφείλει να εφαρμόζεται και κατά την θέσπιση κανόνων δικαίου, δυνάμει του άρθρου 1Α του Συντάγματος.

Επιδικάζονται €2,500.- πλέον ΦΠΑ, αν υπάρχει, συνολικά έξοδα υπέρ των αιτητών σε όλες τις προσφυγές, και εναντίον των καθ' ων η αίτηση.

Μ. Καλλιέργου,ΠΔΔ.